

проблеми обліку, контролю і аналізу в підприємствах аграрного сектора економіки України: Зб. науч. статей. Вып. II / Підпол., за випуск доц. Дерій В.А. - Тернопіль: ОМП "Інтермед-Ніва", 1994. - 57 с.

В збірнику наукових статей розглядаються актуальні проблеми обліку, контролю і аналізу підприємств аграрного сектора економіки України в період формування ринкових відносин. Випуск II збірника присвячений 500-річчю з часу виходу у світ першої друкованої праці з питань бухгалтерського обліку. В програмній статті збірника проводяться паралелі між історією і сучасністю облікової науки.

В наступних статтях автори, зокрема, висвітлюють питання обліку землі, основних засобів, прибуткової власності, розрахунків з бюджетом, механізації та автоматизації обліку, аудиторського контролю, аналізу фінансово-господарського стану з метою проведення санації підприємства та інші.

Видання збірника фінансується за рахунок його авторів. Статті подані в авторському варіанті без змін та скорочень, забезпечуючи право кожного на власну думку.

Зуваження та пропозиції просимо надіслати на адресу: 282004 м. Тернопіль вул. Дзівівська, 11 Тернопільська академія народного господарства. Кафедра бухгалтерського обліку і аналізу в підприємствах АІК.

Відповідальний за випуск - кандидат економічних наук, доцент
Дерій Василь Антонович

НАУКОВІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ТРАКТАТІ
ЛУКА ПАЧОЛІ "ПРО РАХУНКИ І ЗАПИСИ": ПОГЛЯД ЧЕРЕЗ
ПІВТРИЯСОЛІТТЯ

Деріа В.А.,
канд. екон. наук, доцент

В нинішньому році виповнюється п'ятсот років в часу виходу у світ ґрунтовної наукової праці видатного італійського математика, "батька бухгалтерії" Луки Пачолі / 1445 - 1515 / "Сума арифметики, геометрії, вчення про пропорції та відношення" / надалі "Сума ...". Книга надрукована на трьохста сторінках та складається із двох частин: перша присвячена арифметиці й алгебрі і займає 224 сторінки, друга - геометрії / 76 сторінок /. Кожна частина книги поділена на відділи, відділи - на трактати, трактати - на розділи.

Питання бухгалтерського обліку викладені Лукою Пачолі в трактаті XI "Про рахунки і записи", що відноситься до дев'ятого відділу першої частини "Суми...". Даний трактат складається із 36 розділів, де викладений венеціанський метод обліку. ^{1/}

Під венеціанським методом обліку розуміють організацію обліку за староіталійською формою, що ґрунтується на застосуванні подвійного запису. Опис цього методу викладений у двох частинах трактату. В першій частині / розділи 2 - 4 / Л.Пачолі дає визначення інвентаря, пояснює як треба його складати, наводить приклад інвентаря, дає добрі настанови купцям як праведно себе вести. В другій частині трактату / розділи 5 - 36 / , вчений послідовно описує як вести купцеві три книги обліку: Меморіал /лам'ятна книга/, Журнал /постатейна книга/ та Головна /велика або ґрупувальна книга однакових операцій та їх кореспонденції/. В розділі 1 Лука визначає три умови торгівлі, а в останньому - зроблено короткий огляд всього трактату. Найціннішим в розділі 36 є те, що автор сформулював 17 правил ведення бухгалтерської справи.

Лука Пачолі підкреслює, що він наважився написати особливий трактат, де зібрав воедино все, щоб його книга могла олужати

^{1/}Пачолі Лука. Трактат о счетах и записях / Под ред. проф. Я.В.Соколова. - М.: Финансы и статистика, 1983. - 286 с.

купця у всіх випадках як у відношенні рахунків і записів, так і різних обчислень. Автор має намір цю книгу достатні настанови для ведення на належному рівні іхнік рахунків та книг.

Для того, хто бажає справно вести торгівлю, на переконанням М.Пачолі, необхідно забезпечити три умови: 1/. мати капітал / гроші і матеріальні цінності /; 2/. мати хот до торгівлі і професійну підготовку; 3/. вести облік на зазначених прийнятими правилами. Третю умову Лука Пачолі вважає визначальною, бо ніхто не зможе вести свої справи, якщо не захоче тримати відповідний порядок в записах і при цьому душа його буде у постійній тривозі. До слова як тут не вгадати наших українських підприємців, багато з яких залунали в рахунках та записах і перебувають в страху перед контролюючими органами.

Читачи "Трактат про рахунки і записи", дивуючись глибиною викладеного матеріалу і заочайливості Луки Пачолі щодо можливих ситуацій з якими зіткнеться купець в процесі ведення обліку, Зараз через п'ятисючоліття після виходу у світ наукової праці Луки, "Трактат про рахунки і записи" не втратив актуальності і може з користю використовуватись в наукових дослідженнях з проблем теорії бухгалтерського обліку.

На наш погляд, не варто відкидати думку Луки Пачолі про те, що бухгалтерський облік відноситься до прикладних математичних дисциплін. В наш час ця думка має вагомий аргументацію автоматизацією облікового процесу, яка веде до застосування в обліку математичного моделювання та інших математичних дисциплін.

"Сума ..." не була першою книгою, в якій відводилась певне місце питанням обліку. Ще за 36 років до неї купець із Дубровника / Хорватія / Бенедетто котрулі написав книгу "Про торгівлю і досконалого купця", де бухгалтерському обліку присвятив спеціальний розділ XIII "Про купцеву бухгалтерію". Б.Котрулі розглядав бухгалтерський облік як один із інструментів управління одиничним господарством. Однак, книга "Про торгівлю і досконалого купця" залишалась рукописом до 1573 року та була надрукована через 115 років після її написання.

Ювілейний рік знаменитої "Суми...", українські вчені-обліковці пов'язують із нагальними проблемами переорієнтації обліку до умов ринкової економіки. Нині проблемами бухгалтерського обліку в Україні займається близько двадцяти докторів і понад 150 кандидатів економічних наук. Серед них найбільш значущими є академіки Микола Чумаченко, Дрід Литвин,

Анатолій Кузьмінський, Василь Сопко.

До актуальних завдань, які нині необхідно розв'язати українським вченим-обліковцям і практикам, відносять наступні:

- 1/. обґрунтування, розробка і прийняття на рівні Кабінету Міністрів України наукової концепції розвитку бухгалтерського обліку в Україні на найближчі 10 - 15 років;
- 2/. формування пакету законодавчих та інструктивно-методичних матеріалів з проблем обліку і створення дієвого механізму контролю за їх дотриманням / Закону України "Про бухгалтерський облік"; національного Плану рахунків бухгалтерського обліку; Положення про обов'язки, права та відповідальність головних /старших/ бухгалтерів тощо/;
- 3/. науково-методичне забезпечення і практична реалізація поділу бухгалтерського обліку на фінансовий та управлінський в різних галузях народного господарства;
- 4/. окреслення можливостей і перспектив України щодо застосування міжнародних бухгалтерських стандартів та інших міжнародних актів з питань обліку;
- 5/. визначення ролі і місця обліку в приватизаційному процесі та становленні підприємницьких структур в Україні;
- 6/. розробка проекту поетапної автоматизації обліку із системою матеріального заохочення цього заходу для підприємств всіх форм власності;
- 7/. визначення ефективного антизатратного механізму із застосуванням прогресивних методів обліку витрат / стандарт-кост, директ-костинг і т. д. /, який би стимулював їх скорочення через систему оподаткування;
- 8/. розробка нової системи бухгалтерських документів з умовою уніфікації, стандартизації та усунення дубльованих документів в нинішніх документах;
- 9/. розвиток та вдосконалення форм і методів контролю з метою профілактики економічних злочинів.

Ці завдання досить складні і їх вирішення потребує нових, нестандартних підходів. Однак, в українській обліковій науці панує броунівський рух і немає координації зусиль вчених на досягнення конкретних результатів, необхідних практиці. Панівні висоти облікової науки в Україні займає група вчених-обліковців із Київського державного економічного університету. Саме вона залишає за собою право на останнє слово у розробці, поданні, за-

твердженні і виданні різних нормативних документів в обліку. На жаль, до думки вчених з інших вузів Києва та різних регіонів України прислухаться рідко. Вихід із такої ситуації в проведенні всеукраїнської наради-семінару вчених-обліковців, до якого було б визначити пріоритети бухгалтерської науки, кадровий потенціал, сфери його застосування на наукових напрямках і регіонах, забезпечити координацію дій в наступному.

Із здобуттям Україною державності, перед дослідниками проблем бухгалтерського обліку постає ще одне дуже важливе завдання - завдання пошуку джерел інформації для написання історії бухгалтерського обліку України. Складність цього завдання у розпорошеності інформаційних джерел, які необхідно буде шукати в Києві, Львові, Одесі, Харкові, Москві, Варшаві, Відні, Будапешті, Празі, Бухаресті, Вашингтоні, Отаві та інших наукових центрах України і світу.

Від себе хочу додати, що в колишньому Радянському Союзі була визнана киявська школа вчених-обліковців, родоначальником якої вважався Прокоп Німчинов. Алма-Атинську наукову школу очолює українець Володимир Радостовець.

Отже, історія та сучасність науки про бухгалтерський облік органічно пов'язані між собою і сприяють прогресу в управлінні народним і господарством України.

ФІНАНСОВИЙ І УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК: СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ.

Сич А.В., аспірант
Забчук В.Д., викладач
Палюх М.С., к. е. н., доцент

Існування у вітчизняній літературі поняття "бухгалтерський облік" приводить до певних непорозумінь при поділі останнього на фінансовий і управлінський. У літературних джерелах суть фінансового та управлінського обліку рівними авторами розкривається виходячи із окремих особливостей обох видів обліку, їх призначення. На нашу думку, фінансовий і управлінський облік або, як їх ще називають відповідно зовнішній та внутрішній, доцільно охарактеризувати наступними визначеннями:

- фінансовий облік - методологія розрахунку відповідних обов'язкових економічних показників діяльності господарства і подання їх у користування за межі даного господарства;

- управлінський облік - методологія розрахунку результатів діяльності всередині підприємства з метою прийняття на цій основі управлінських рішень.

Таким чином, наявність двох видів обліку приводить до необхідності вивчення окремих особливостей, які їм притаманні.

Насамперед відзначимо, що поділ на фінансовий та управлінський облік приводить до інтеграції більшої частини завдань сучасного бухгалтерського обліку в управлінський, а функції, на відміну від фінансового, набувають ще більш аналітичного характеру.

Для більшої зручності, характерні особливості двох видів обліку наведемо у таблиці.

Таблиця 1

Аспект	Управлінський облік	Фінансовий облік
Предмет	- відношення між виробничими галузями, всередині них та інші.	- стосунки з оточуючими його юридичними та фізичними особами.
Завдання	- контроль достовірності економічних показників внутрігосподарської діяльності;	- перевірка виконання прав і зобов'язань на рівні міжгосподарських відносин; - перевірка законності за-